

בפסוק (בראשית כה, יג) והנה סולם מוצב ארצה כו' ולא כתיב נצב. כי סולם זה צריך האדם להעמידו באשר מתקן מלא קומתו. והוא הוא הסלם שגופו למטה ונשמתו מגיע השמימה ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו (שם). כי גופו למטה מהם. ושרש נשמתו למעלה מהם. לכן אדם נקרא מהלך בכל אלה המדריגות של הסולם. כי בודאי סולם זה כולל כל שרשי נשמות בני אדם. ונודע כי כל מה שנמצא בכלל נמצא בפרט. כי האדם נקרא עולם קטן¹⁰. לכן יש בכל אחד ככל אלה המדריגות. וכתיב אחר כך¹¹ וירא כו'. כי כך צריך להיות על ידי השגת המדריגות שרואה האדם עד היכן כח נשמתו מגעת. ואשר כל התחתונים והעליונים תלויין בו. צריך ליפול עליו אימה ופחד ביותר. לכן גם כן וידר נדר כו'¹². אף שהבטיחו הבורא יתברך. אמרו חכמים¹³ שאין הבטחה לצדיקים. הוא גם כן מתישב לפי הנ"ל. שהאדם המהלך ונשמתו בכל עת ועת נזר דרגא לדרגא במדריגות הסולם הנ"ל. נמצא תמיד הולך בדרך חדש לגמרי. וצריך סייעתא דשמיא ביותר בכל עת כנ"ל:

בפסוק (בראשית ל, כה) כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר שלחני כו' וברש"י בית יוסף להבה כו' (עובדיה א, יח). דכתיב (תהלים קמ, ה) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים. ומצינו שיעקב אבינו ע"ה ברח ללכך מפני עשו וכשהוליד בניו חור. וביאור הענין הוא כי הקב"ה נתן כח באדם וצריך להוציאו מכח אל הפועל כמו שכתוב (בראשית כ, א) אשר ברא אלקים לעשות. שנתן כח בכל הברואים שיתפשטו ויפרו וירבו. וכפי התולדות שמתרבה מאדם כמו כן מתרבה כח שרשו. וכפי השפעתו כך משפיעין לו. וכמו שכן בתולדות כן בפעולות מעשים טובים שכתבו ז"ל¹⁵ עיקר תולדותיהן של צדיקים מצות ומעשים טובים. וכלל הענין שלכך החלק שניתן לכל אדם. יש בכחו למצוא תוספות כח על ידי תיקון המעשים. וזה הכח נקרא יוסף. ועל זה נאמר כשנולד לו כח התוספות הנ"ל לא ירא שוב מעשו. וזה נדמה ללהבה שהולך יותר מרחוק. כמו כן התרחבות המעשים הם כלי זיין של אדם במה שהוא עצמו אינו יכול להגיע לשם. נמצא הלך יעקב לחון למצוא כלי זיין וחצים הנ"ל:

במדרש צמאה לך נפשי כו' כן בקודש (תהלים סג, א) על כן בקודש כו'. לפי גודל הרצון והתשוקה שיש באדם לעבודת הבורא במקום ציה בלי מים². כן יוכל אחר כך להתדבק בקדושה בשעה שמתגלה לו קצת הארה. וזה עצמו היה נחמה ליעקב אבינו ע"ה היותו גולה לחוץ לארץ מקום ציה. ועם כל זה כיון שזכה על ידי רוב התשוקה והצמאון. להתגלות מראה זו. ואמר (שם) כן בקדש חויתוך. כמו שהיה כל כך צמא. כן היה לו התדבקות במראה הזאת. לכן וישא יעקב רגליו (בראשית כט, א). ודבר זה נוהג בכל פרט גם כן. וכן בעולם הזה כפי רוב התשוקה לה' יכול אחר כך להתדבק בו יתברך בעולם הבא. וכמו כן כפי התשוקה בימות התולדות שמוטרד במלאכות גשמיים שהוא מקום ציה בלי מים. כן וזכה אחר כך בשבת קודש מעין עולם הבא לחזות בנועם ה':

¹ "זדנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו' רכי יוסי בי זמרא פתח כמה לך כשרי בארץ ציה ועוף בלי מים ר"א בשם ר' יוסי בר יוסף צמאה לך נפשי כמה לך ארץ אינו כבמהות הללו שדן מצפן למים רבן אמרי בשם שופשי צמאה לך כן רמ"ח אברים שיש בי צמאים לך היכן בארץ ציה ועוף בלי מים כן בקודש חויתוך ע"כ בקדושה חויתוך לראות עתך" זו הפליא שלך וכבודך זדנה ה' נצב עליו" (ברכי סט, א).

3. עליו תפארת ה' וזוהי אמת

אשר עמד את פני ה' כנ"ל. ומעין זה השאיר לכל בני ישראל מי שמשתוקק להתדבק בשורשו. מסייע לו זכות האבות שתקנו אלה השלשה זמנים. ובשחרית התפלה להתדבק בנשמה עליונה כנ"ל. ואחר כך להיות עובד כל היום בקדושה הנשארת בו. והיא תפלת מנחה בחינת רוח. רמו לדבר (ישעיה מה, ה) ורוח להולכים בה שהוא עיקר בחינת האדם בעולם הזה. וזהו שכתוב (בראשית ב, ז) לנפש חיה לרוח ממללא³. ותפלת ערבית היא בחינת הנפש שהיא הארה המתקשרת בגוף לעולם. לכן נקראת תפלת ערבית שמתערב בגוף האדם. ואפילו בשכבו נשאר בחינת הנפש. וכמו כן בקבר הנפש שורה על הגוף. והוא נפשא דשלטא בלילה כמו שכתוב בזה הקדוש⁴ על פסוק (ישעיה ס, ט) נפשי אויתוך בלילה. ויעקב שנכנס בעובי הקורה הוצרך לחקן מדריגה התחתונה ולכן תפלת ערבית זמנה כל הלילה⁵ שהיא נמצא לעולם מקושר בגוף. ותפלות הראשונים יש להם זמנים מיוחדים כי נשמה ורוח הם עולין ויורדים. ולפעמים מתגלים הארוותיהם ולפעמים מתעלמים. והארת הנפש לעולם נמצא באדם:

ויפגע במקום וילן כו' (בראשית כה, יא) אמרו חז"ל שתיקן תפלת ערבית. אברהם אבינו תיקן תפלת שחרית דכתיב (שם יט, כ) וישכם כו' אשר עמד אין עמידה אלא תפלה. יצחק תיקן תפלת מנחה כו'. הענין הוא שצריכין אלה הג' תקונים בכל יום שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית והאדם צריך לקבל התחדשות היורד בכל יום ולהיות נמשך אחר זה ההתחדשות ולהחזירו בכל לילה. וזה ענין הג' תפלות והם בחינת נשמה ורוח ונפש. כי בשחרית צריכין להתקשר בראשית הכח הבא מלמעלה והיא מעלת הנשמה דכתיב (שם כ, ז) ויפח באפיו כו' ויהי לנפש חיה. אם כן תחלת הכח שהוא דבדיקות עליון זה בחינת הנשמה. לכן נקראת עמידה שהוא תכלית העליות שאין למעלה ממנו. כי האדם הוא נקרא מהלך ממדריגה למדריגה וכשכא לשורש העליון נקרא עמידה. וזהו שכתוב (שם יט, כ) וישכם אל המקום אשר עמד שם את פני ה'. כי הנה הנשמה עולה בכל לילה ונשמת הצדיק עומדת את פני ה' כמו שכתוב בזה הקדוש² בפסוק (מלכים א י, א) אשר עמדתי לפניו ע"ש. וכשהשכים אברהם אבינו ע"ה נתדבק באותו מקום

בפסוק (בראשית כה, ט) באר בשדה. שלשה עדרי צאן. רמו לג' אלו בכל לבבך נפשך מאוחד⁹ בנפש האדם. ועל ידי זה יכולין להתאסף כל הרמ"ח איברים לעתים ידועים כמו שכתוב (שם א) ונאספו וגללו והשיבו כו'. אבל ג' אלו לעולם מוכנים אצל הבאר. עדרי לשון נעדר שהוא ביטול במסירת נפש וביטולו של דבר זה קיומו כמו שכתבתי במקום אחר¹⁰. ובכלל ג' עדרי צאן הם האבות אשר לעולם הם רובצים על הבאר. ובכחם יכולין כל בני ישראל להתאסף לעתים ידועים כנ"ל. ובשנה ג' עדרי צאן ג' רגלים¹¹:

אכן יש ה' במקום הזה (בראשית כה, טז). כי הקב"ה נקרא אין סוף. אבל לחיבת בני ישראל צמצם שכינתו בין בדי הארון כביכול בבית המקדש. לכן במקום זה של בית המקדש נמצא בחינת יש ה' כו'. ואנכי לא ידעתי (שם). יש ללמוד מזה חסדי המקום ב"ה אשר מומין לחסידיו מדריגות רבות. באופן שיבואו עוד לענוה על ידיהן. כי יעקב אבינו ע"ה תמה על עצמו האיך לא הרגיש קדושת המקום. אבל באמת אמרו חז"ל¹² כי קפצה לו הארץ ובאמת לא היה הקדושה במקום הזה. רק על ידי חבתו של יעקב נגלה לשעה עומק הקדושה כמו שכתבתי לעיל: